

AZ ÁLLAM MEGHÓDÍTÁSA

REZSIMVÁLTÓ STRATÉGIÁK A 21. SZÁZADBAN

B É K É S M Á R T O N

„A politika vegytiszta cselekvés és szintiszta hatékonyság.”

Ramiro Ladesma Ramos

Az állam szerkezetének és hatóerejének minden csökkentése, felfüggesztése, sőt eltörlése vagy csupán kiszervezése ellenére – melyen a rivális államok *proxy*jai mellett globális nagyvállalatok, nemzetközi NGO-k és külföldről finanszírozott médiavállalkozások hada ügylődik, idehaza is – az állam mint fizikai apparátus és eszményi keretrendszer továbbra is világunk jelentőséggel bíró társadalmi-politikai tényezője. Elegendő, ha csak a hivatásosan államellenes szervezetek külföldről való, hivatalos állami szerveken (nagykövetség, NED, USAID) keresztüli támogatására vagy a jól ismert neoliberális jelszó („az állam rossz gazda”) nevében az állami vagyont és a kritikus infrastruktúrát a maguk javára privatizálni akaró államokra gondolunk. Ebből rögtön két dolog következik: 1) az állami önrendelkezést a gazdasági és politikai területek mellett *kulturális szuverenitás* gyanánt is védeni kell, illetve 2) legfőljebb az állam gazdái lehetnek a rossz gazdák, az állam, amely nem más, mint egy nép kollektív életének történelmi kerete, nem. Az állam meghódítása, elfoglalása, kolonizálása és a rajta való élőködés (gyarmat, kliensállam, mélyállam, szatellitállam, parazitaállam formájában), valamint a mindezek elleni védekezés számos olyan módszert fejlesztett ki, amelyek oda-vissza használhatók. Egy puccskézikönyv legalább annyira tanulmányozható az államcsínykísérlet végrehajtói oldaláról, mint annak elhárítói részéről, de az ennél indirektebb cselekvési tervek is csereszabatosak, attól függően, hogy az államhatalmat kinek a javára akarjuk használni.

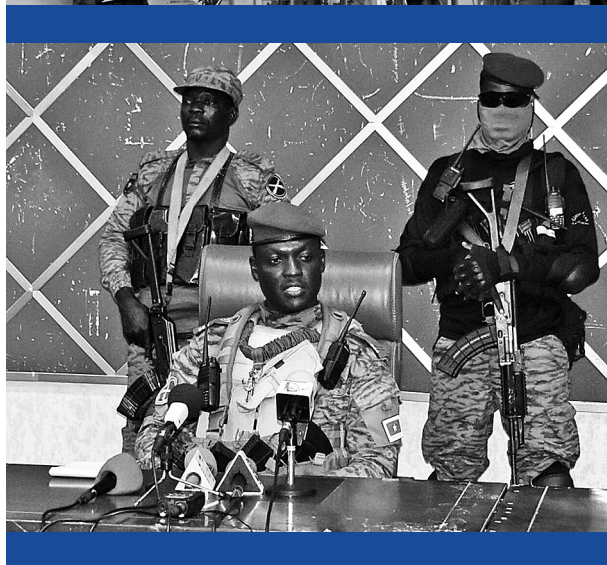
ÁLLAMCSÍNYTEVÉS

A globális progresszió számára semmi sem meglepőbb és atavisztikusabb, mint egy puccskísérlet, hiszen önmagában cáfolja a tranzitológia alapfeltevését, amely a liberális demokrácia – mintegy magától, legalábbis a nyugati tőkeérdekeknek megfelelően, esetleg NATO-bombázás hatására történő – planetáris elterjedéséről szól. Különbséget jelent, hogy a transzatlanti politikai és médiaközeg saját(os) külpolitikai célrendszerének megfelelően a legutóbbi nyugat-afrikai sikeres államcsínyek fölött nem győzött szörnyülködni, míg a Wagner-vezér pancserpucstát visszafojtott lélegzettel figyelte.

Az államcsíny mint hatalomátvételi technika különös aktualitást kapott az elmúlt években, elsődlegesen is azért, hogy – visszautalva a 20. század utolsó és a 21. század első-második évtizedének tranzitológiai keretezésére – a demokratizáció úgymond „visszafordult”: a centrum perifériáján, azaz térségünkben afféle „hibrid rezsim” formájában, a periféria centrumaiban, mondjuk a Száhel-övezetben pedig fegyveres államcsínyek képében. Utóbbiak

mögött a törzsi-vallási megosztottságot és a gazdasági-politikai nehézségeket észre szokás venni, a volt (?) frankofón gyarmatok neokolonializmussal szembeni és a befolyásgyakorlás fejében ígért amerikai–francia segítség (beruházások, polgári és katonai technológiatranszfer, terrorizmus elleni harc) elmaradozása miatti haragját kevésbé. A 2020-as évek első negyedében Nyugat-Afrika, sőt a Száhel-övezet, de az egész szubszaharai térség is okot ad annak a magyarázatnak a kidolgozására, hogy az Atlanti-óceán partján fekvő Szenegáltól Malin, Burkina Fasón, aztán Nigeren és Csádon keresztül egészen a kelet-afrikai Szudánig ívelő térség politikaföldrajzi értelemben miért esik egybe a puccs-övezettel. Utóbbi kapcsán arról az országról van szó, ahol az 1952 óta Afrikában végrehajtott közel száz puccsból a legtöbb, mintegy 17 lezajlott, és ahol a legutóbbi eredményeképpen kitört polgárháború, amit a kormánycsapatok és a Gyorsreagálású Támogató Erők (RSF) nevű milícia vívnak, még mindig folyik. Jegyezzük meg, hogy a Szaharától délre található afrikai államok belső nyugtalanságához nagyban hozzájárult a tőlük északra fekvő arab országok destabilizációját eredményező „arab tavasz”, amely romba döntötte Líbiát és katonai puccsra készítette az egyiptomi hadsereget, sőt közvetetten hozzájárult az iszlamizmus fekete-afrikai felélesztéséhez.

Évtizedünkben leginkább a nyugat-afrikai országok érintettek az erőszakos hatalomváltásokban: 2020 óta a térség országaiban féltucatnyi sikeres puccsot hajtottak végre. Maliban először 2020-ban ezredesek egy csoportja, majd 2021 májusában ellenpuccs formájában a hadsereg főparancsnoka, Assimi Goïta *juntája* vette át a hatalmat, ami tíz éven belül immár a harmadik államcsíny volt. Guineában 2021 szeptemberében a speciális erők parancsnoka, Mamady Doumbouya cselekedett hasonlóképp. Egy évvel később Burkina Fasóban mozdította el erővel a különleges erők 34 éves századosa, Ibrahim Traoré a regnáló elnököt, aki nyolc hónappal korábban maga is ilyen módon került hatalomra. 2023. július végén Niger következett, ahol a bő tíz éve kormányzó Nyugat-barát Bazoum-rezsimet távolította el az elnöki gárdát vezető Abdourahamane Tchiani tábornok – ez volt a függetlenség 1960-as kikiáltása óta itt az ötödik államcsíny s egyben az első 2010 óta. Jellemző a puccsok geopolitikai kontextusára, hogy a nigeri puccs után az ECOWAS-ba tömörült, Nyugat-iránt elkötelezett országok nigériai vezetéssel intervenciót terveztek, amire válaszul Mali, Burkina Faso és Niger védelmi szövetséget kötött egymással (Liptako–Gourma-szerződés), és látványosan Oroszország felé fordultak, amely nem volt meglepő, hiszen a puccsistákat ünneplő tömegben már előzőleg feltűnedeztek az orosz zászlók, amint meg nem erősített források szerint a hadsereg ellenzéki érzelmű egységeinél is a Wagner-kiképzők. Az év augusztusának végén Gabonban következett be katonai puccs, itt az éppen újraválasztott Ali Bongo Ondimbát – akinek családja 56 éve vezette az országot – távolította el a hadsereg, ezzel sorrendben a nyolcadik államcsínyt hajtva végre 2020 óta a tágabb régióban. Tipikus híradásnak és általános puccsdramaturgiának tekinthető a következő

Puccskoreográfia –
Afrikai katonai államcsínyek
médiareprezentációja:
Mali (Assimi Goïta, 2021),
Burkina Faso (Ibrahim
Traoré, 2022),
Gabon (Oligui Nguema, 2023)
(Twitter)

szükszavú beszámoló 2023. augusztus 30. estéjéről, amit az MTI a következőképpen foglalt össze:

„A nyugat-afrikai Gabonban a hadsereg több tisztje szerdán kora reggel a televízióban bejelentette, hogy átvették a hatalmat. A puccsisták közölték, hogy további intézkedésig lezárták az ország határait, és feloszlatták az állami intézményeket.”

Csak a szokásos: harckocsik a tereken, reptér körbezárva, barettsapkás-egyenruhás tisztek a tévében, hírzárlat.

Az elmúlt hetven évben megkísérelt közel 490 katonai puccs közül a leg többre, szám szerint 214-re Afrikában került sor, melyek fele sikeres is volt. 1950 óta a mostani 54 független afrikai ország közül 45-ben hajtottak végre vagy legalábbis akartak végrehajtani fegyveres államcsínyt, amelyet a hadsereg egésze vagy annak egy frakciója, speciális egysége, milíciája kísérelt meg. A kontinensen belül a szubszaharai országok különösen érintettek, 1960–82 között az itteni országok 90 százalékában történt ilyesmi, 2020 óta pedig úgy tűnik, ismét keletje van. Azt minden elemzés megállapítja, hogy az afrikai államcsínyek mögött összetett strukturális okok húzódnak meg, köztük történelmiek, gazdaságiak, etnikaiak, vallásiak, sőt olyan vélemény is ismert, hogy **a posztkoloniális Afrikában „az államcsíny a kormányváltás intézményes formája”**.¹

A puccsok gyakorisága statisztikailag azt mutatja, hogy az 1950-től egészen 2010-ig lezajlott félezer puccs(kísérlet), melyek fele járt sikerrel, 37 százaléka Afrikában, harmada Közép- és Dél-Amerikában, illetve a karibi térségben, 16 százaléka pedig a Közel-Keleten játszódott le.² A latin-amerikai országok közül kiemelkedik Argentína, Bolívia és Paraguay, a közel-keleti arab államok körében feltűnően jellemző a puccs Irak és Szíria politikatörténetére, Afrikában különösen Benin, Burundi, Csád, Ghána és Szudán érintett, de Délkelet-Ázsia országai sem maradnak le (leginkább Indonézia, Fülöp-szigetek, Thaiföld), de például Dél-Koreában is sor került kettőre (1961, 1979). A jelenleg regnáló 15 vezető közül, akik puccsnak köszönhetik hatalmukat, 12 afrikai (ebből kettő, vagyis Egyiptom és Tunézia északi, három fekete-afrikai, a többi a már körüljárt tágabb „puccsövezetbe” tartozik), a maradék jemeni, mianmari és tadzsik. Összefoglalóan megállapítható, hogy a világ számos pontján bekövetkezett, kifejezetten katonai államcsínyek okai között katonai, bel- és külpolitikai erők egyaránt felfedezhetők. A katonai okok a hadsereg belső szerkezetében és a társadalmon belül betöltött helyében gyökereznek; a belpolitikai okok a fennálló politikai rendszer instabilitásában, az ország gazdasági szerkezetében, valamint távolabbi okokban keresendők, mint az intézményrendszer hiányosságai és a puccsok hagyománya; külpolitikai ok pedig a külföldi befolyás vagy egy zajló háború következménye szokott lenni.³

Távolról sem igaz, hogy Európa mentes volna a puccsoktól. Kontinensünk 20. századi puccssorozatát Portugália nyitotta 1910-ben, aztán az 1917-es bolsevik államcsínytól 1929-ig nem kevesebb mint tizenegy sikeres államcsínyt hajtottak végre (a nevesebbek között volt az 1922-es Marcia su Roma, az 1926-os Pilsudski-puccs és az 1928-as portugál fordulat), meg féltucatnyi sikertelent. Előbbiek közül 1919-ben egyet a magyarországi kommunisták, utóbbiak közül az egyiket 1921 októberében IV. Károly. Aztán 1934 és 1941 között még tíz európai országban fejeztek be sikeresen államcsínyt (Görögországban kétszer, Romániában háromszor). A hidegháború alatti európai puccsokat Charles de Gaulle tábornok 1958-as hatalomra kerülése és Wojciech Jaruzelski tábornok 1981-es önpuccsa keretezte – köztük nem kevesebb mint még hét alkalommal

1 Craig J. JENKINS – Augustine J. KPOSOWA: The political origins of african military coups. Ethnic competition, military centrality, and the struggle over the postcolonial state. *International Studies Quarterly*, 1992/3. 271.

2 Jonathan M. POWELL – Clayton L. THYNE: Global instances of coups from 1950 to 2010. A new dataset. *Journal of Peace Research*, 2011/2. A továbbiakban támaszkodom könyvem megállapításaira: *Fordul a szél. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány*, Bp. 2019. 97–102. és 129–140.

3 Marek BANKOWICZ: *Coup d'État. A Critical Theoretical Synthesis*. ford. Zuzana LAMOŠOVÁ, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 2012. 95. és Ekkart ZIMMERMANN: Explaining Military Coups s'état. Towards the Development of a Complex Causal Model. *Quality and Quantity*, 1979/5. 436.

került sor nemdemokratikus hatalomváltásra (a görög ezredesek diktatúrája például 1967-ben puccsal kezdődött és hat évvel később puccs által vészett el, a Salazar-rezsimnek 1974-ben szintén államcsíny vetett véget, tízévenként összesen három alkalommal erőszakolt ki kormányváltást a török hadsereg). Nem érdektelen, hogy (a speciális lengyel esetet leszámítva) **a hidegháború alatti európai puccsok kivétel nélkül a kontinens mediterrán régiójában zajlottak, nyolcszor sikeresen, hatszor sikertelenül:** Cipruson, Görögországban, Franciaországban, Olaszországban, Portugáliában, Spanyolországban és Törökországban (ne feledjük, hogy utóbbi 1952 óta NATO-tag, jelenleg az USA után az észak-atlanti katonai tömb legnagyobb haderejével). Azóta mifelénk valóban elvélve zajlott fegyveres hatalomátvétel; 1991–92-ben még ugyan sikerrel Grúziában, de aztán mindegyik elbukott: 1991-ben a kommunista nomenklatura „augusztusi puccsa” Oroszországban, 2009 májusában a grúz hadseregé, 2016 júliusában a gülenistáké Törökországban és idén júniusban a Prigozsinné „igazság menete”.

PUCCSOLÓGIA

Talán az eddigiekből is látszik, hogy a puccsoknak nagyon is létezik általános politikaelmélete (talán politikafilozófiája is), stratégiája és taktikája, valamint dramaturgiája és vizuális kultúrája.

Röviden, a puccs nem más, mint az állam fegyveres meghódítása, így pedig mindenekelőtt erő dolga és szervezés kérdése, ezért kifejező rá a magyar államcsíny kifejezés. A puccs, a forradalommal együtt, a kormány- és rendszerváltás erőszakos útját járja, szemben a demokratikus választásokkal és a hagyomány által szentesített örökösödéssel. Minden államcsínyt egy viszonylag kis létszámú csoport hajt végre; ha fegyveres puccsról van szó, akkor a fegyveres erők (többszörre a hadsereg vagy a különleges erők, speciális egységek, csendőrség, elnöki gárda) része vagy egésze, mégpedig az államon belül foglalva el a kulcsfontosságú apparátusokat és struktúrákat. Az előbbiekre utal a puccs idegen nyelvű kifejezése (francia: *coup d'état*, német: *Staatsstreich*, *Putsch*), míg a latin-amerikai változatra egyenesen a „laktanyafelkelés” (*pronunciamiento*) szót alkalmazzák, de használható a pretorianizmus vagy bonapartizmus is, és igen ötletes a mi „palotaforradalom” fogalmunk.

Az első modern államcsínyt az egyiptomi hadjáratból Párizsba visszatérő Bonaparte Napóleon hajtotta végre 1799 novemberében, a forradalmi naptár szerinti Brumaire 18–19-én, amikor a Direktórium határozatképtelenné válása után a tábornok megjelent a Vének Tanácsa és az Ötszázak Tanácsa előtt, s kijelentette, hogy nincs kormány, az alkotmányt többször megsértették, és a „forradalomnak vége”. Ezt követően katonái az alsóház tagjait szétkergették, a felsőházat pedig rábírták, hogy maga függessze fel tevékenységét, de előtte még nevezze ki Napóleont a Francia Köztársaság Első Konzuljának. A hozzá kötött mondat szerint „ott, ahol gyenge a kormány, a hadsereg kormányoz”. Unokaöccse, Louis Bonaparte 1851. december másodikán végrehajtott államcsíny kapcsán íródott le a szállóigévé vált marxi mondat, mely szerint „Hegel megjegyzi valahol, hogy minden világtörténelmi tény és személy úgyszólván kétszer kerül színre. Elfelelte hozzáfűzni: egyszer mint tragédia, másszor mint bohózat.”⁴ A lefolyás a szerző szerint *farce*-ra hasonlított, a nagy előd tetteinek paródiája értelmében, ugyanakkor Louis Bonaparte elődje is volt a mindenkori modern államcsínyek végrehajtóinak, amikor

„a legveszedelmesebb parlamenti vezérek házáat feltöreti, [...] Párizs főtereit, valamint a parlament épületét csapatokkal szállja meg, s korán reggel vásári hangú plakátokat ragasztat minden falra, amelyekben a nemzetgyűlés és az államtanács feloszlatását [...] és a Szajna-département ostrom-állapotba helyezését teszi közzé.”⁵

4 KARL MARX: *Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája* [1852] ford. nélkül. Kossuth, Bp. 1975. 15.

5 Uo. 141–142.

A 20. század jellegzetes államcsínye volt a pétervári bolsevik puccs, amely a Téli Palotában székelő Ideiglenes Kormány szétkergetéséhez, az Alkotmányozó Gyűlés feloszlatásához és Lenin hatalomátvételéhez vezetett. A bolsevikok részben az 1905-ös orosz forradalom bukásából okulva, részben a Marx és még inkább Engels által megfogalmazott, az 1848-as forradalmak és az 1871-es párizsi kommün tapasztalataiból leszárt fegyveres felkelés taktikájából merítve dolgozták ki a fegyveres hatalomátvétel módszertanát. Lenin nem csinált titkot belőle, hogy miután a Demokratikus Tanácsban a bolsevikok erősen kisebbségben voltak, viszont a pétervári és moszkvai Munkás- és Katonaküldöttök Tanácsában (oroszul Szovjetjében) többségbe kerültek, „a bolsevikok »formális« többségére várni naiv dolog” lenne, hiszen „nem a választások a fontosak”, hanem a hatalom azonnali megragadása. Amint az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottságának (KB) 1917. szeptember közepén (európai idő szerint végén) írta, „napirendre kell tűzni a fegyveres felkelést Petrográdban és Moszkvában (és vidéken), a hatalom meghódítását, a kormány megdöntését”.⁶ Ősszel előbb *Marxizmus és felkelés* címmel egy stratégiai célt és taktikai lépéseket összegző levelet írt a KB-nak, majd *Egy kívülálló tanácsai* címmel újabb kéziratot készített a részletekről. Előbbiben úgy fogalmazott, hogy „a legnagyobb parlamenti kretenizmus volna” bolsevik részről részt venni az éppen alakuló Demokratikus Tanács munkájában, hiszen „a sikeres felkelés minden objektív előfeltétele adva van”, így hát a következő a teendő:

„a hű ezredeket a legfontosabb pontokra kell vezényelni, be kell keríteni az Alekszandra Színházat, el kell foglalni a Péter-Pál erődöt, le kell tartóztatni a vezérkart és a kormányt, a hadapródiskolások és a vad ezredek [vagyis a kormánypárti kozákcsoportok] ellen olyan csapatokat kell küldeni, amelyek [...] nem engedik az ellenséget a város központjai felé nyomulni; mozgósítanunk kell a felfegyverzett munkásokat, [...] azonnal el kell foglalni a távírókat és a telefont”.⁷

Utóbbiban azt írta, hogy „a hatalom átmenete a Szovjetek kezébe most a gyakorlatban fegyveres felkelést jelent”, melynek első lépése, hogy „megszálljuk és bármilyen veszteségek árán is megtartsuk: a) a telefont, b) a távírókat, c) a pályaudvarokat és d) a hidakat”.⁸ A tervet e sorok lejegyzése után két héttel később végre is hajtották: a puccs előestéjén, az ortodox naptár szerinti október 24-én (november 6-án) este Lenin parancsot adott a stratégiai pontok megszállására, a kormánytagok letartóztatására és a kormányhű csapatok lefegyverzésére, mondván, „végzetes dolog vagy üres formaság volna megvárni az október 25-i ingadozó szavazást” (melyen ti. a bolsevikok biztosan alulmaradtak volna).⁹ A Trockij vezette Vörös Gárda és a munkásmilíciák reggelre befejezték az államcsíny végrehajtását, és 1917. október 25-én (november 7-én) reggel 10 órakor a petrográdi Szovjet mellett működő Forradalmi Katonai Bizottság kiáltványban adta tudtul, hogy „az Ideiglenes Kormány meg van döntve”, és az államhatalom az ő kezébe ment át. Fegyveres államcsínyjüket a bolsevikok ügyes nyelv- és emlékezetpolitikával „nagy októberi szocialista forradalomnak” nevezték. Ezután a rá következő viharos húsz évben Európában jobboldali katonai puccsokra kerül sor (sorrendben Mussolini, Primo de Rivera, Piłsudski, Salazar, Smetona, Dollfuß, Ulmanis, Franco és Metaxas révén).

Ha van a puccsoknak időtől-tértől függetlenül megvalósuló hasonlóságuk, akkor **létezik az államcsínyek történetisége, amely ez esetben a demokratikus politikatörténet fonákját, afféle puccsológiát jelent**, s ilyen módon elbeszélhető, rendszerezhető. Erre az első kísérletet egy igen ellentmondásos, kalandos figura, a szerzői nevét – Curzio Malaparte – éppen a „Bonaparte” kifordításával fölvevő, a korai fasizmustól az angolszász megszállókkal való

6 V. I. LENIN: *A bolsevikoknak kézbe kell venniük a hatalmat!* [1917] = V. I. Lenin művei. 26. köt. ford. nélk. Szikra, Bp. 1952. 1–3.

7 V. I. LENIN: *Marxizmus és felkelés* [1917] = V. I. Lenin művei. I.m. 7., 9–10.

8 V. I. LENIN: *Egy kívülálló tanácsai* [1917] = V. I. Lenin művei. I.m. 174–175.

9 V. I. LENIN: *Levél a Központi Bizottság tagjaihoz* [1917] = V. I. Lenin művei. I.m. 233.

Hatalomátvétel –
Bonaparte Napóleon tábornok
az Ötszázak Tanácsának színe
előtt 1799. november 10-én
(készítés ideje: 1840,
kiállítva: Versailles,
Musée National du Château)
(Den Store Danske)

együttműködésén át a maoista szimpátiáig eljutó olasz író alkotta meg. 1922-ben egy firenzei osztag keretében részt vett a Rómába tartó fasiszta menetben, a hatalomátvétel után az „intranszignens squadristák” egyik legnevesebb tagjának számított, ilyen minőségben alapította meg 1924-ben a párt forradalmi szárnyának kéthetilapját, a *La Conquista dello Stato*t, amely „az állam meghódítását” jelenti (nem véletlenül ugyanezen a címen, *La Conquista del Estado*, működött 1931-ben a Spanyol Falange nemzetszindikalista szárnyának lapja, melynek első számában a főszerkesztő, Ramiro Ledesma Ramos a mottónkul választott szavakat írta). Szerzőnk 1925-ben aláírta a Giovanni Gentile által kezdeményezett *Fasiszta értelmiségiek kiáltványát*, és csatlakozott a Nemzeti Fasiszta Párthoz. A rezsim bal- és jobboldala közötti ingadozás, egy szovjet út és irodalmi lapalapítások után némi kiábrándulás következett nála, amelyet *Az államcsíny technikája* című könyve tetőzött be. A kötet először 1931-ben franciául jelent meg, mégpedig a soreliánus Daniel Halévy segítségével (*La technique du coup d'état*), egy évvel később Bécsben németül is elérhetővé tették (*Der Staatsstreich*), újabb egy év múlva csehül publikálták (*Státní převraty*), 1949-ben

Államcsínytevők –
Honoré Daumier ábrázolása
Louis Bonaparte támogatóiról
1851 júliusában
(Wikimedia Commons)

pedig végre a szerző anyanyelvén is olvasható lett (*Technica del colpo di stato*). Miután Hitler 1923-as sörpuccsát és a Marcia su Romát is negatív felhangokkal emlegette könyvében, 1933 októberében letartóztatták, majd egyhavi börtön után öt évre Lipari szigetére száműzték. A kötet egyik példányából maga Mussolini emelte ki piros írónnal a kompromittáló részeket, egy másik pedig felbukkant a náci merénylők által meggyilkolt Dollfuß kancellár asztalfiókjában. A könyv szerzőjének igaza volt, amikor az előszóban azt írta, hogy kora Európájának „majdnem minden államában akadnak pártok, amelyek az állam problémáját forradalmi talajra vonják”, ezeket jobb- és baloldali catiliánusoknak nevezte, akik bizonyítják, hogy „nemcsak a felkelésnek létezik modern taktikája, hanem a modern államcsínyeknek is”; mindezt a már szóba került szovjet-orosz, olasz, spanyol, német és lengyel esettanulmányok segítségével bizonyította.¹⁰

A következő puccskézikönyv megjelenésére majdnem negyven évet kellett várni, ezt Edward Luttwak írta, és egy államcsínyekben ugyancsak bővelkedő időszak közepén adták ki (*Coup d'État. A Practical Handbook*. 1968). A mű megjelenése után a puccsok katalogizálásával, katonapolitikai céljával és végrehajtásának módszerével, vagyis stratégiájával és taktikájával többen is foglalkoztak, hasonlóképpen kézikönyv jelleggel.¹¹ Az Aradon, zsidó családban született, majd Londonban letelepedett és olajipari tanácsadónak álló Luttwak mindössze 26 éves volt, amikor máig meghatározó művét írta. A többek között az

10 Curzio MALAPARTE: *Technik des Staatsstreichs* [1931] ford. Hellmut LUDWIG, Edition Diabolis, Berlin, 1988. 22., 23.

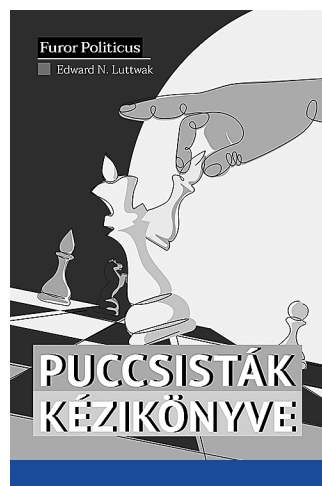
11 Időrendben lásd például: Gregor FERGUSON: *Coup d'État. A Practical Manual*. Arms and Armour Press, Dorset, 1987.; Eric CARLTON: *The State against State. The Theory and Practice of the Coup d'Etat*. Press, Aldershot-Brookfield, 1997. és David HEBDITCH – Ken CONNOR: *How to Stage a Military Coup. From Planning to Execution*. Stackpole Books, London, 2005.

1967-es hatnapos háború izraeli önkénteseiként közvetlen katonai tapasztalatokat is szerző Luttwak az Egyesült Államokba való átköltözése után a neokonzervatívok első nemzedékének meghatározó, bár mindvégig háttérben maradó tagja volt, aki egykori társai többségétől eltérően a Bush-időszak háborúit már nem támogatta. A szerzőt világszerte ismerik stratégiai elemzőként, amelyet a Római Birodalom nagystratégiájáról írott disszertációjával, illetve könyvével (*The Grand Strategy of the Roman Empire*. 1975/76), valamint *Stratégia* című fő művével (1987, 2001) alapozott meg. A klasszikus alkotásnak számító *Puccsisták kézikönyvének* 2016-os második, bővített kiadást idén jelentette meg magyarul a Századvég Kiadó.¹² A második kiadáshoz fűzött előszó bizonyos részeit igazán kiszűrendők, néhány elmaradt megjegyzés javítandó lett volna, már csak a szerzőre jellemző magas fokú szakmaiság fenntartása érdekében. Ilyen például, hogy az amerikai szolgálatok által végrehajtott 1973-as chilei puccsot még csak meg sem említi, amint a 2013–14-es ukrajnai Majdanra sem tér ki, a jelenlegi török vezetés pedig bírálat gyanánt kapja meg tőle, hogy saját országában (!) „kitartóan érvényesítette a többség jogát, hogy az országot saját belátása szerint irányítsa” (36). De szerkezeti gond is akad, hiszen a kötet túlzottan „harmadik világ”-fókuszú, egyoldalú érvelésében pedig az ott tapasztalható politikai, gazdasági, társadalmi elmaradottságból indul ki, noha – mint láttuk – 1910 és 1981 között sikeres európai puccsok is akadtak.

Hibái ellenére a **Luttwak-könyv alapmű az államcsínyek stratégiai tervezése és gyakorlati lebonyolítása tekintetében**, amit világos megfogalmazásainak, gyakorlatias tárgyalásmódjának és a precíz katonai ismeretek – sőt olykor javaslatok – közlésének köszönhet. Álljon itt mindegyik erényére egy-egy példa! Az első kiadás annak korrekt egyértelművé tételével kezdődik, hogy

„ez egy kézikönyv, ezért nem az államcsíny elméleti elemzésével foglalkozik, hanem sokkal inkább azoknak a technikáknak a megfogalmazásával, amelyeket egy államon belüli hatalomátvétel esetén alkalmazni lehet. [...] célja az, hogy bármely [...] laikus számára lehetővé tegye, hogy egy saját puccsot hajtson végre; csupán a szabályok ismerete szükséges hozzá.” (38.)

Amint mondani szokás: *kísérletünket ne próbálja ki otthon*. Mert bár hírei szerint az 1972-es marokkói puccs vezetője is jegyzetekkel kísérte saját példányát, államcsínye mégsem sikerült. Magát az államcsínyt úgy definiálja, hogy az nem más, mint „a politizálás különleges formája, amikor a meggyőzés nyomtatékosításához fegyvereket használunk” (24.), más szavakkal mindez „beszivárgás az államapparátus egy kis, de kritikus szegmensébe, [...] hogy a kormányt kiszorítsuk a fennmaradó rész ellenőrzéséből” (55.). Megint máskor így definiál: „A puccs lényege az állam fő döntéshozó központján belüli hatalomátvétel, és ezen keresztül a nemzet egésze feletti ellenőrzés megszerzése.” (85.) A könyv fejezetről fejezetre definiálja az államcsíny fogalmát, meghatározza időpontját, beavat stratégiájába és annak megtervezésébe, végül végrehajtásába és taktikai szempontjaiba. A sikeres puccs előfeltételei között számontartja 1) a gazdasági elmaradottságot, valamint a demokratikus intézmények és a társadalmi kohézió hiányát, végül az államcsíny végbemenetelével kapcsolatos passzív semlegességet, aztán 2) az ország függetlenségét és 3) olyan belviszonyokat, amelyek lehetővé teszik a hatalom erővel történő kisajátítását egy szervezett kisebbség részéről, amely általában valamilyen fegyveres testület. Végezetül a konkrét végrehajtáshoz szükséges ismeretek következnek, amelyeket többnyire afrikai és közel-keleti államcsínyek tapasztalataiból szűr le, a puccsista csapatok mozgósításától a lojalisták semlegesítésén át odáig, hogy Etiópia esetében mely vasútvonalat kellene elfoglalni egy államcsíny esetén. Ismét egy találó passzust idézve: „A puccs aktív szakasza olyan, mint egy katonai hadművelet, [...] alapelve az erő megfelelő helyen történő alkalmazása, [...] hogy az egész államszervezet szívét találja el” (208.). A puccs olasz elnevezése, *colpo di stato*, éppen ezt fejezi ki, hiszen az állammal kapcsolatos lövést, találatot jelent.

Edward Luttwak: *Puccsisták kézikönyve* ([1968/2016] 2023)

12 Edward N. LUTTWAK: *Puccsisták kézikönyve* [1968/2016] ford. SZALAY Zsuzsanna, Századvég, Bp. 2023. (Az idézetek mind ebből a kiadásból származnak, amelyek oldalszámát zárójelben adom meg.)

FELFORGATÓKÖNYVEK

Luttwak egy helyütt összehasonlítja De Gaulle 1958-as „alkotmányos puccsát” az Algéria elvesztésétől tartó algéri tábornokok 1961-es puccskísérletével, amely kudarcba fulladt. Arra a következtetésre jut, hogy utóbbiak a katonai erők mellett nem fordítottak elég gondot a politikaiakra. Márpedig bár „a közvetlen politikai hatalom mindig az ország kormányában összpontosul”, de „vannak a kormányon kívül csoportok, amelyek szintén rendelkeznek politikai hatalommal” (159.), ha közvetett (egyesületi, egyházi, szakszervezeti) formában is, vagy más területen feküdve (kultúra, médianyilvánosság, tájékoztatás). Ez utóbbiak felértékelődését jelenti az az újabb fejlemény, amit az orosz író, Ilja Sztrogoff *Kamikáze* című regényében fogalmaz meg: „Ahhoz, hogy az ember forradalmat csináljon, többé nem a Téli Palotát kell elfoglalnia, hanem le kell forgatnia egy klipet, ami arról szól, hogy a Téli Palotát már elfoglalták”.¹³

Míg a puccs korábban mindig katonai erővel végrehajtott államcsínyt jelentett, ma gyakran hozzáteszik a „katonai” előtagot, hogy megkülönböztessék a nemfegyveres vagy legalábbis nemkatonai államcsínyektől. Ide tartozik a 21. század első évtizedében bekövetkezett „színes forradalmak” sorozata (Jugoszlávia – 2000, Grúzia – 2003, Ukrajna – 2004, Kirgízia és Libanon – 2005), az „arab tavasz” hulláma (Tunézia – 2010/11, Algéria, Líbia, Egyiptom, Jordánia, Szíria – 2011) és a további sikeres (Ukrajna – 2013–14) vagy éppen sikertelenül maradó (Hongkong – 2014, 2019–20, Belarusz – 2020) puccskísérletek, valamint több ekkortájt célba ért destabilizációs kísérlet (Macedónia, Szlovákia), illetve erre irányuló próbálkozás (Magyarország, Szerbia).¹⁴ E helyi színes forradalmak mindegyike a globális amerikai geostratégiai érdekek mentén értelmezendő.¹⁵

Nem kell tehát csodálkoznunk, ha **a puha puccsok stratégiájának és taktikájának kidolgozása távolról sem független az amerikai katonai szervektől.** E bársonyos államcsínek módszertanának kidolgozása Gene Sharp (1928–2018) nevéhez fűződik, akit „az erőszakmentes hadviselés Clausewitzének” neveznek; őtől származik az erőszakmentes ellenállás (*non-violent resistance*) stratégiájának kidolgozása. Sharp részt vett a ’68-as mozgolódásokban, afféle militáns pacifistaként, és a szintén poszthatvannyolcas Alinsky-módszert továbbgondolva írta meg művét (*The Politics of Nonviolent Action*, 1973), mégpedig a Harvard Egyetemen működő Center for International Affairs kebelén, amelyet széles körben csak „harvardi CIA-ként” emlegettek. Itt dolgozták ki a hidegháborús amerikai befolyásszerzés nemkatonai stratégiáit, amelynek fontos része volt az erőszakmentes ellenállás. A munkát az amerikai védelmi minisztérium újgenerációs katonai technológiák fejlesztéséért felelős ügynöksége, a Defense Advanced Research Projects Agency (DARPA) finanszírozta.

Sharp az amerikai kormányzati és civil társadalmi világ határterületén mozgó, nagyrészt a NED által finanszírozott nemzetközi nemkormányzati szervezetet alapított 1983-ban, Albert Einstein Institution (AEI) néven. Ennek feladata az volt, hogy az eredetileg tíz évvel korábban megjelent könyve szurrogátumának szánt, 198 pontból álló gyakorlati útmutatóját népszerűsítse. Ez szintén nem történt a hírszerzés közreműködése nélkül, sőt: a Harvardon a névleg nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó frontorganizációban Sharppal annak idején együtt dolgozó vietnámi veterán, Robert Helvey ezredes, a Védelmi Hírszerzési Ügynökség (DIA) munkatársait képző Nemzetbiztonsági Egyetem egykori dékánja segített neki. A Sharp-forgatókönyv kipróbálásának tesztterületül eleinte Burmát (Mianmar) választották, ahol Harvey 1983–85-ben katonai attaséként szolgált. Harvey és Sharp 1992-ben együtt látogattak a délkelet-ázsiai

13 Ilja SZTOGOFF: *Kamikaze* [1999] ford. ABONYI Réka, Gabo, Bp. 2004.

14 A továbbiakban támaszkodom az elmúlt három évben a témában megjelent írásaim megállapításaira: *Copy-paste forradalmak*. Látószög, 2020. november 28. <<https://latoszogblog.hu/aktualis/copy-paste-forradalmak>>; *Puccsvírus*. Látószög, 2022. október 12. <<https://latoszogblog.hu/aktualis/puccsvirus>>; *Államcsínytevők*. Látószög, 2022. október 20. <<https://latoszogblog.hu/aktualis/allamcsinytevek>>; *Hivatasos „civiliek” Magyarországon*. XXI. Század Intézet, 2022. október 23. <<https://www.xxiszasadintezet.hu/hivatasos-civilek-magyarorszagon>>; Hamis zászlók alatt. *Magyar Demokrata*, 2022. október 26. és *A Popović-módszer Magyarországon*. XXI. Század Intézet, 2022. november 21. <<https://www.xxiszasadintezet.hu/a-popovic-modszer-magyarorszagon>>.

15 Lásd bővebben: Miša ĐURKOVIĆ: Színes forradalmak mint hibrid háborúk. ford. SULLIVAN Ferenc, *Kommentár*, 2021/2.

Ha változást akarsz Magyarországon,

országba, ahol előbbi hat éven keresztül erőszakmentes ellenállásról tartott kurzusokat, utóbbi pedig 1993–94-ben kibocsátotta könyve rövidített változatát (*Diktatúrából demokráciába*), amelyet burmai és angol nyelven a szomszédos Thaiföldön adtak ki és csempészték az országba. E gyakorlati útmutatót használták aztán Burmától Jugoszláviáig és Ukrajnától Egyiptomig, Sharp NGO-ja pedig több ügynökszervezet alapításához járult hozzá (Jugoszlávia – Otpor, Grúzia – Kama, Ukrajna – Pora, Kirgizisztán – KelKel, Belorusz – Zubr).

Sharptól a stafétát a szerbiai Otpor egykori főszervezője, Srđa Popović vette át, aki 2015-ben írta meg tapasztalatait és azok nyomán születő forradalomcsináló javaslatait (*Blueprint for Revolution*). A háttérhez tudni kell, hogy Popović könyvében köszönetet mond „Bob ezredesnek”, akit közeli barátjának és mentorának nevez – Robert Helveyről van szó. A szerző a 20. század több mint 300 politikai ellenállásának tanulsága alapján – miszerint a fegyvereknek csak negyede volt sikeres, ám a békés megmozdulások 53 százaléka győzni tudott – dolgozta ki az erőszakmentes rendszerváltás módszertanát. Népszerűsítő könyvében nemcsak a jugoszláviai fordulat során használt módszertant foglalja össze, hanem azt is, hogy világszerte hogyan segítenek alkalmazni. Azt már ’68 után Herbert Marcuse is javasolta, hogy „vegyíteni kell a barikádot a táncparkettel”, a buliforradalom (gúnyos *graffitik*, humoros akciók, *protestival*, utcaszínház) szervezése tehát nem volt újdonság, az viszont igen, hogy Popović afféle forradalom-*coach*ként, divatos TED-előadóként instruálja is a „civil” világforradalmat. Olyannyira, hogy a belgrádi „buldózer-forradalom” alatt az ifjúságot szervező, az amerikai nagykövettel, Richard Milesszal és a „választási forradalom” nyomán hatalomra kerülő Zoran Đinđić-tyel egyaránt jó kapcsolatot ápoló rockzenész a *Guardian* szerint egyenesen a „globális forradalom titkos építőmestere”. Már a jugoszláviai *regime change* után érkeztek aktivisták Popović belgrádi irodájába; az elsők Grúziából jöttek, majd következtek az ukránok és a kirgizek, és 2003-tól 2005-ig menetrendszerűen be is következtek a helyi rezsimváltások. A 2005-től kezdve az általa alapított erőszakmentes stratégiákat szervező-terjesztő NGO, azaz a Centre for Applied Non-violent Action and Strategies (CANVAS) saját bevallása szerint 52 országban összesen 16 ezer aktivistát képzett ki az erőszakmentes ellenállás módszereire, akik 126 sikeres kampányt bonyolítottak le.

Az Alinsky–Sharp–Popović-módszer idehaza is megjelent, hiszen túl azon, hogy mindhármójuk magyarul is olvasható,¹⁶ sőt Popović Budapesten maga

Srđa Popović promotációs videója az *Útmutató a forradalomhoz* 2017-es magyar nyelvű kiadásához, háttérben a CANVAS logójával és Molnár Áron felszólalása Gene Sharp könyvével a kezében a 2022. szeptember másodikai budapesti tüntetésen

16 Saul ALINSKY: *A civil szervezkedés ábécéje* [1971] ford. DOUBRAVSKY Sándor, Bagolyvár, Bp. 1999.; Szrgya POPOVICS: *Útmutató a forradalomhoz*. ford. GADÓ György Pál, Göncöl, Bp. 2017. és Gene SHARP: *Diktatúrából demokráciába. Elvi útmutatás a felszabaduláshoz* [1993/94] ford. DETTRE Gábor, Kossuth, Bp. 2020. Vö. *Polgári engedetlenség és erőszakmentes ellenállás*. szerk. MISETICS Bálint, Napvilág, Bp. 2016. Lásd bővebben: KOSZTUR András: „Színes forradalmak” kézikönyvei. *Kommentár*, 2021/4.

mutatta be kötetét, számos szervezet (Civil Kollégium Alapítvány, Humán Platform, Közélet Iskolája) oktatja a bennük foglaltakat, sőt a tavalyi „tanártüntetés” egyik szervezője ki is nyilvánította, hogy ezekből dolgoznak. **Ez a módszer már nem a régimódi, 20. századi katonai puccsokat idézi, hanem egy új, 21. századi posztmodern puccsot, melynek végeredményeként nem meghódítják, hanem kiszervezik az államot.**

REKONKVISZTA-STRATÉGIA

Lenin írja a híres-neves, 1902-ben megjelent *Mi a teendő?* elején, hogy „forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem”, merthogy „az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet vezet”.¹⁷ A teória és a praxis ilyen szoros összekötése már Marx–Engelsre is jellemző volt, hiszen a „kritika fegyverét” mint kritikát és mint fegyvert egyaránt alkalmazták, sőt Marx részt vett az 1848-as harcokban is; de a forradalmi párt megszervezése a leninizmus eredménye volt. Lenin tett ugyanis javaslatot arra, hogy a pártot „hivatásos forradalmárok szervezetévé” tegyék, amelyet egy élcsapat vezet, és a szakszervezetek gazdasági harca mellé kifejleszti a politikai harc szervezetét (párt + sajtó). Pontosan ebből indult ki az algériai harcok veteránja, az 1961-es puccskísérletben való részvételért bebörtönzött 27 éves Dominique Venner a fogsága alatt írt *Egy pozitív kritikaért* (1962) című művében. Az elvetélt államcsínykísérlet tapasztalatait leszűrve úgy fogalmazott, hogy nem létezik spontán forradalom, de magát a forradalmat sem egyszeri erőszakos cselekményként kell elképzelni; ehelyett azt szükséges felismerni, hogy „forradalmi elmélet nélkül egy forradalom sem képzelhető el”, melynek pozitívnak, teoretikusan átgondoltnak, ugyanakkor a gyakorlatba is átültethetőnek kell lennie.¹⁸ Ehhez pedig iskolák, mozgalmak, folyóiratok kellenek, melyek alapításában később ő maga is részt vett (*Europe-Action*, *Federation of Nationalist Students*, *GRECE*).

Az innen kiinduló, összefoglaló nevén Új Jobboldalnak nevezett kezdeményezések újabb nemzedékéhez tartozik az a hálózat, amelyet identitárius mozgalomnak nevezünk, és Jeunesses Identitaires néven 2002-ben alakult, majd tíz évvel később Génération Identitaire-ré nevezték át, majd csakhamar egész Európában elterjedt. A francia anyaszervezet mellett különösen Ausztriában erős a mozgalom, köszönhetően 1989-es, bécsi születésű vezetőjének, Martin Sellnernek, aki nemcsak aktivista, hanem filozófiai végzettségének köszönhetően teoretikusa is az Osztrák Identitárius Mozgalomnak. Sorrendben az ötödik könyvét a németországi újjobboldali Antaios jelentette meg.¹⁹ **Martin Sellner könyve páratlanul következetes, elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt jól megírt háromszázoldalas munka, amely rászolgál kiválóan eltalált címére: *Rezsimváltás jobbról. Stratégiai vázlat*.** A német cím első tagja szándékosan *regime change*-ként szerepel, az alcím utolsó tagját pedig alighanem túlzott szerénység magyarázza.

Ahogy Luttwak is írja, puccskézikönyve oda-vissza használható, azaz államcsíny levezényléséhez, de megakadályozásához is. Hasonlóképpen áll a helyzet a „kulturális hegemonia” kivívását célzó Gramsci-stratégia újbaldali és újjobboldali használatával vagy éppen a Sharp-féle erőszakmentességgel. *Sárkány ellen sárkányfű*. Minderre a legjobb példa éppen Sellner könyve, aki *kritikai inspirációként* egy sor olyan szerzőre alapítja mesterművét, akiknek a használatára a „régí jobboldal” részéről biztosan nem számítanánk, ám az új jobboldal nagyon is forgatja őket: a rendszerelmélet Louis Althusser-től, a kulturális hadviselés teóriája Antonio Gramscitól, a rezsimváltó stratégia és a taktika pedig Gene Sharptól származik. Vegyük sorra a könyv főbb állításait, hozzárendelve azt is, hogy az előbbieken felsoroltaktól mit lehet tanulni!

Martin Sellner:
Rezsimváltás jobbról (2023)

17 V. I. LENIN: *Mi a teendő?* [1902] ford. nélk. Kossuth, Bp. 1973. 37., 38.

18 Dominique VENNÉR: *Für eine positive Kritik* [1962] ford. Robin CLASSEN – Louise FELDT, Jungeuropa Verlag, Drezda, 2019. 27–34.

19 MARTIN SELLNER: *Regime Change von rechts*. Antaios, Schnellroda, 2023. (Az innen származó idézetek oldalszámát a továbbiakban zárójelben adom meg.)

A szerző szerint Ausztria és főképp Németország abban a problémában szenved, hogy közeleg a fordulópont, amely után a bevándorlás következtében átalakuló demográfiai viszonyok és a fennálló *status quo* politikai és kulturális hegemoniája nem teszi majd lehetővé a rendszerváltást. Addig azonban fel kell ismerni, hogy egyfelől mi a jobboldal fő célja (a szerző nem használja a konzervatív önelnevezést, következésképpen „jobboldali táborról” ír), és hogy oda hogyan jut el, másfelől rendszerelemzést és erőforrás-analízist kell készítenie. A cél nem más, mint hogy „meg kell őriznünk saját etnikulturális identitásunkat, melyhez radikális változás szükségeltetik az identitás- és népesedéspolitikában, hogy feltartóztassuk a népességcserét” (25.). Az ennek szolgálatában álló politikai és kulturális napirend egyfelől a hatalomra kerüléssel és országos kormányzati munkával (nemzeti kultúrpolitika, migráció leállítása, sőt remigráció fogatosítása, családtámogatás), másfelől a társadalom gondolkodásának (át)formálásával biztosítható. Az ide vezető lépcsőket piramisszerűen ábrázolja: fő cél → nagystratégia → stratégia → taktikák. A német ajkú országokban fennálló jelenlegi rendet „puha totalitarizmusnak” nevezi, amely változatos eszközökkel akadályozza a jobboldalt, de még nem lépett a nyílt jogi és fizikai elnyomás útjára. E helyzet leírásakor nyúl a szerző Althusser elméletéhez, aki állami és ideológiai apparátusokat különböztetett meg egymástól, amelyek mindegyike azonban a fennálló rend kezében van, illetve annak meggyőződését terjeszti.²⁰ Előbbi az erőszakszervezetektől a jogi rezsimen keresztül egészen a pártokig terjed, utóbbi pedig a kulturális intézményeket és a tájékoztatási csatornákat foglalja magába. Ebből is látszik, hogy nem elegendő a parlamenti pártok – a középtől jobbra lévők esetében amúgy is korlátozott – munkáját használni, hanem társadalmiasítani kell az üzenetet, és minél szélesebb tábort gyűjteni a legfőbb ügy mögé.

Az iméntiekből következik, hogy „jobboldali »forradalmi elmélet« híján nem lesz változás”, márpedig a cél gyökeres fordulatot kíván, ráadásul „az igazi hatalmi központ nem a parlamentben található. Az csak a színpad, ahol utóbbi eljátssza azt a szerepet, amit a voltaképpeni, metapolitikai hatalomközpont már eldöntött” (36.). Gramsci volt az, aki – témánk szempontjából különösen releváns módon – zseniálisan felismerte, hogy a bolsevik puccstaktika a nyugati országokban nem működik, így ott nem villámháborúval kell az államot meghódítani, hanem hosszas lövészárokharcot kell vívni a társadalom alrendszeireiben, mindenekelőtt a kultúrában. Mint írta, „Keleten az állam volt minden, a polgári társadalom kezdetleges és cseppfolyós volt; Nyugaton az állam és a polgári társadalom között helyes arány áll fenn, és amint az állam megrendül, rögtön megmutatkozik mögötte a polgári társadalom vaskos szerkezete. [...] A modern demokráciák vaskos szerkezete – államszervezetként és a polgári életben szereplő egyesületek összességéként egyaránt – az állóháborús front állandó »lövészárkainak« és erődítményeinek felel meg”.²¹ Sellner is ebből indul ki, amikor az oly szükséges pártpolitika *mellett* még négy olyan területet különböztet meg, amelyek a társadalom és a közgondolkodás áthatásának különböző szintjeit képviselik: elméleti munka, tömegmozgalom, ellenkultúra és saját nyilvánosság (ez utóbbi területeken véghez vitt hosszú távú törekvését nevezi az Új Jobboldal metapolitikának). Ennek megfelelően két utat vázol föl: az egyik a pusztán parlamenti jelenlétre épülő statikus-centrista opposíció (*Parlamentspatriotismus*), a másik pedig egy aktív-dinamikus kezdeményezés, amely az öt pillér mindegyikének mozgósításával fokozatosan jobbra tolja az Overton-ablakot és többséget toboroz fő üzenete mögé. Sellner találó megfogalmazásával élve ez a **rekonkvizita-stratégia, amely szó szoros értelmében az állam visszahódítását jelenti**. A kötet mindvégig azoknak és azokhoz szól, akik elégedetlenek a CDU–ÖVP-féle gyámoltalansággal, elutasítják a számos szubkulturális tévút mindegyikét (X-napi felkelés, prepper életmód, QAnon-konteó), és részt akarnak venni a nagy történelmi vállalkozásban.

20 Lásd bővebben: Louis ALTHUSSER: *Ideológia és ideológiai államapparátusok* [1970] ford. LÁSZLÓ KINGA = *Testes könyv*. I. köt. szerk. KISS ATTILA – KOVÁCS SÁNDOR – ODORICS FERENC, Ictus – JATE, Szeged, 1996. különösen 374–386.

21 ANTONIO GRAMSCI: *Az új fejedelmek. Jegyzetek Machiavellihez*. ford. BETLEN JÁNOS, Magyar Helikon, Bp. 1977. 129–130., 160.

Rekonkvizta –

A Békemenet vonulása
a Parlamenthez,
2022. március 15.
(*Magyar Demokrata*)

A kötet utolsó kétötöde teljes egészében e rekonkviztáról szól. Amint írja, 1) ha a fennálló rend nem fajul nyílt elnyomássá, akkor a Sharp-féle polgári ellenállás technikáinak felhasználásával (melyek bemutatására nem kevesebb mint 45 oldalt szentel) a politikai harcot az erőszakmentes ellenállással kell kombinálni, melynek eredményeképpen lassacskán megéri a társadalmi változás (*social change*), 2) ha viszont megkeményedik a rezsim, akkor a saját háttország átszervezésével fokozni kell a szembenállást, és kiprovokálni az összetűzést, amely után helyreállítható az alkotmányos állapot (*regime change*). Magyarország Alaptörvénye már a 172. oldalon követendő példaként hozatik föl, hiszen alkotmányunk preambuluma garantálja a fő célt, vagyis az etnikulturális identitás megőrzését, de aztán a Rekonkvizta kétségtávol kedvezőbb A-verzióját Sellner egyenesen a magyar jobboldal 2002 és 2022 közötti diadalútjának felvázolásával demonstrálja, és *Orbanisierungnak* nevezi. Az alfejezet – a hazai polgári-nemzeti tábor számára is igen tanulságosan – bemutatja, hogyan győzött Magyarországon a „konzervatív forradalom”. Érdekes teljes egészében idézni az erről szóló meglátást, amely talán külső szemlélőként élesebben láttatja azt, ami számunkra megszokott dolog:

„A már felépített metapolitikai hatalom tette lehetővé a politikai hatalom megszerzését. Aztán ez utóbbi segítségével nyílt meg az »ideológiai államapparátusok« ajtaja a jobboldali metapolitika számára. Ezzel pedig létrejött a kulturális hegemonia patrióta változata. Amit az ellenkultúra egykor előkészített és még az államhatalom birtoklása nélküli időkben véghez vitt, az alkotmányozó többség megszerzése után jogi-politikai normává vált.” (258.)

Nem csoda tehát, ha a könyv szerint „az »urbanizálás« stratégiája a rekonkvizta legtöbb sikerrel kecsegtető útja”, hiszen „mint demokratikus-hazafias változás és »jobboldali kulturális forradalom« egyaránt fényes előképként szolgál” (260.). Ehhez képest valóban rizikós vállalkozás a B-változat, amely egy „hazafias színes forradalmat” takarna (*Maidanisierung*), de mivel a szerző is tisztában van a lokális Majdan-klónok tengerentúli megtervezettségével, embrionális példaként csak a holland gazdatüntetések és a kanadai szabadságkonvojt tudja fölhozni rá. A szerző egy helyütt kitér arra is, hogy Luttwak 1968-as puccskönyve óta sokat változott a világ, így „államcsínyek jelenleg Nyugaton sehol sem fordulnak elő”. Annál aktuálisabb viszont az állam visszahódítása, amelyet népük számára csak a jobboldali erők ambicionálnak – Magyarországon sikerrel. ■